

Elnarə Əhməd qızı ƏHMƏDOVA

Azər Aqil oğlu SƏMƏDOV

Qərbi Kəspı Universiteti,

Psixologiya və sosiologiya iş kafedrasının magistrantı

E-mail: asamadov@pashadevelopment.az

UŞAQ PSIXOLOGİYASI

Xülasə

Hər bir uşağın psixikası unikalıdır. Müvafiq olaraq, hər kəs üçün eyni dərəcədə uyğun olan valideynlik tərzı yoxdur. Uşağınızın psixologiyasını öyrənin, onun qorxularını, komplekslərini, pozğunluqlarını müəyyənəşdirin və düzəldin, güclü tərəflərini inkişaf etdirin, hər şeydə onun dayağı və dayağı olun. Səylərinizin mükafatı yetkin, azad, xoşbəxt bir insan olacaq - uşağınız.

Açar sözlər: uşaq, inkişaf, valideyn, psixoloq, qorxu.

UOT: 159

DOI: 10/54414/CQEV3954

Giriş

Hər bir valideyn övladının sağlam və uğurlu böyüməsini istəyir. Ancaq hamı buna necə nail olacağını bilmir. Sizi uşaq psixologiyasının bəzi prinsipləri ilə tanış olmağa dəvət edirik ki, bu da uşağınızı daha yaxşı başa düşməyə və onun inkişafı, yetkinləşməsi və formalaşması üçün optimal şərait yaratmağa kömək edəcəkdir.

Əsas hissə

Uşaq psixologiyası, uşaqların psixikasının inkişafının şərtlərini və hərəkətverici qüvvələrini, habelə fəaliyyət nümunələrini öyrənən psixologiya elminin bir sahəsidir. Uşaq psixologiyası uşaqların fəaliyyətini və bu prosesin xüsusiyyətlərini öyrənir. Bu bölmədə uşaqların doğuşdan yeniyetməlik dövrünə qədər, yəni 14-15 yaşa qədər uşaqların öyrənilməsi daxildir. Uşaq psixologiyası uşağın bir şəxsiyyət kimi formalaşmasını və inkişafını, erkən inkişafını öyrənir.

O, həmçinin müxtəlif mərhələlərdəki inkişaf böhranlarını öyrənir, inkişafın sosial vəziyyətini, aparıcı fəaliyyət növlərini, yenitörəmələri, anatomik və fizioloji dəyişiklikləri, psixi funksiyaların inkişaf xüsusiyyətlərini, fərdin emosional və motivasiya sferalarını, habelə kompleksləri və yollarını öyrənir. onlara qalib gəlmək üçün.

İnsan dünyaya gələndə ona həyatı saxlamaq üçün yalnız ən əsas mexanizmlər verilir. Fiziki

quruluşa, sinir sisteminin təşkilinə, növünə görə fəaliyyəti və onun tənzimlənməsi üsullarına görə insan təbiətində ən mükəmməl varlıqdır.

Əsas mətn

Bununla belə, doğum anındakı vəziyyətə əsaslanaraq, təkamül seriyasında mükəmməllikdə nəzərəcarpacaq bir azalma var - uşaqda hər hansı bir hazır davranış forması yoxdur. Bir qayda olaraq, canlı məxluq heyvanlar cərgəsində nə qədər yüksək dayanırsa, bir o qədər uzun müddət yaşayır.

Uşaq, doğulanda bir o qədər acizdir. Bu, uşaqlıq tarixini əvvəlcədən müəyyən edən təbiət paradokslarından biridir.

Tarixin gedişində bəşəriyyətin maddi və mənəvi mədəniyyətinin zənginləşməsi durmadan artmışdır. Minilliklər ərzində insan təcrübəsi minlərlə dəfə artmışdır. Ancaq bu müddət ərzində yeni doğulmuş uşaq praktiki olaraq dəyişməyib. Cro-Magnon və müasir avropalıların anatomik və morfoloji oxşarlıqları haqqında antropoloqların məlumatlarına əsaslanaraq, güman etmək olar ki, müasir insanın yeni doğulmuş körpəsi on minlərlə il əvvəl yaşamış yeni doğulmuş körpədən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənmir.

Uşaqlıq yeni doğulmuşdan tam sosial və psixoloji yetkinliyə qədər davam edən dövrüdür; Bu, uşağın tam yetkinləşdiyi dövrüdür insan

cəmiyyətinin üzvü. Üstəlik, ibtidai cəmiyyətdə uşaqlıq dövrü nə orta əsrlərdəki, nə də bizim dövrümüzdəki uşaqlıq dövrünə bərabər deyil.

İnsan uşaqlığının mərhələləri tarixin məhsuludur və onlar min illər əvvəl olduğu kimi dəyişməyə məruz qalır. Buna görə də, uşağın uşaqlığını və onun formalaşma qanunlarını insan cəmiyyətinin inkişafından və onun inkişafını müəyyən edən qanunlardan kənarında öyrənmək mümkün deyil. Uşaqlıq dövrü birbaşa cəmiyyətin maddi və mənəvi mədəniyyətinin səviyyəsindən asılıdır.

Bütün dövrlər onlara olan tələblərdən istifadə edilməklə müəyyən edilmişdir. Onların hər biri uşağın özünü tapdığı yeni sosial inkişaf vəziyyətini, yeni aparıcı fəaliyyət növünün formalaşmasını və uşağın psixikasında yeni formalaşmaları əhatə etməlidir.

Yeni doğulmuş böhran. Burada yeni doğulmuş körpənin həyatının ilk saatlarındakı fiziki və psixi vəziyyəti və onların xüsusiyyətləri araşdırılır.

Körpəlik. Bu dövrdə inkişaf psixologiyası psixikanın və davranışın fitri formalarının, körpənin motor fəaliyyətinin və onun psixi funksiyalarının xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi ilə məşğul olur.

Həyatın 1-ci ilinin böhranı. Aşağıdakılar öyrənilir: uşağın yeni fəaliyyət növü, onun yeni sosial vəziyyət, yeni ünsiyyət vasitələrinin ortaya çıxması, psixoloji boşluq ana və uşağın vəhdəti, tərbiyənin yeni üsul və vəzifələri.

Uşaqlıq böhranı. Bu mərhələdə psixikanın xüsusiyyətləri və fizioloji proseslər, bu yaşda neoplazmalar və ziddiyyətlərin ortaya çıxması, nitqin inkişafı və zehni qabiliyyətlərin inkişafı, onların xüsusiyyətləri.

Böhran 3 il. Yeni artımlar, inkişafın sosial vəziyyəti, yaşa bağlı simptomlar. Məktəbəqədər uşaqlıq. İdrak prosesləri, aparıcı növləri bu yaş fəaliyyəti, psixi funksiyalarının xüsusiyyətləri, eləcə də psixoloji uşağın məktəbə hazırlığı və şəxsiyyətinin inkişafı.

Böhran 7 il. Onlar inkişafın sosial vəziyyətini, özünə hörmətin formalaşmasını və öyrənilirlər özünüdərk etmə. Kiçik məktəb yaş. Psixoloji xüsusiyyətlər öyrənilir təhsilin ilkin mərhələsi, kiçik yaşlı məktəblilərin idrak inkişafı, əqli inkişafı, əsas fəaliyyətləri, şəxsiyyətin formalaşması.

Böhran 11-12 il. İnkişafın sosial vəziyyəti, yeni şəxsiyyət formalaşması, aparıcı fəaliyyət.

Yeniyyətə uşaqlıq. Bilişsel inkişafın inkişafı proseslər, əqli inkişaf, düşüncə, xüsusi qabiliyyətlərin inkişafı, şəxsiyyət uşaq və şəxsiyyətlərarası münasibətlər

Uşaq psixologiyası uşaqların doğuşdan yetkinliyə qədər psixikasının fəaliyyətini öyrənən bir elmdir. Uşaq psixoloqları müştərilərinin problemlərini təhlil edir, böhranları və kompleksləri aradan qaldırmağa kömək edir, sağlam emosional və psixoloji vəziyyət yaradır. Ancaq düşünməməlisiniz ki, yalnız uşaqlarla işləyərək öz bilikləri ilə pul qazanmaq niyyətində olanlar uşaq psixologiyasını öyrənməlidirlər - uşaq psixologiyasının bir çox prinsipləri valideynlərə uşaqları ilə sıx, yüksək keyfiyyətli əlaqələr qurmağa kömək edə bilər. Sizin üçün tərtib etdiyimiz tövsiyələrə əməl etməklə siz uşağınızı, onun motivasiyalarını, üstünlüklərini, qorxu və qeyri-müəyyənlik mənbələrini daha yaxşı anlamağa başlayacaqsınız. Bu biliklə siz uşağın sağlam inkişafı, onun rahat və təhlükəsiz böyüməsi üçün optimal şərait yaradaraq, normadan kənara çıxmaları tez bir zamanda izləyə və düzəldə (mütəxəssislərin köməyi ilə) mümkün olacaqsınız. [5].

Uşağınızı daha yaxından tanımağın ən sadə və təsirli yolu müşahidədir. Uşağınızla maraqlanın, onun müxtəlif vəziyyətlərdə necə davrandığına, necə yemək yediyinə, yatdığına, dostları və yad adamlarla ünsiyyətinə, nəyisə bəyənmədiyi, nəyə ehtiyac duyduğu, sevindiği, qorxdığı, istədiyi zaman necə davrandığına baxın. Hər bir uşaq fərdi, özünəməxsus şəkildə inkişaf edir, özünəməxsus xarakter xüsusiyyətlərinə, zəif və güclü tərəflərinə malikdir. Bir valideyn olaraq bunu sadəcə görmək lazımdır. Və sonra əldə etdiyiniz müşahidə nəticələrinə əsasən hərəkət edəcəksiniz. Beləliklə, əgər bir yerdə uşağın reaksiyaları və davranışları normadan kənara çıxırsa - məsələn, körpə bir şeydən narazı olanda çox aqressivdirsə, ona emosiyalarını ifadə etmək üçün alternativ variantlar təklif edə bilərsiniz, uşaq psixoloqu ilə əlaqə saxlamağa dəyər və Bu, həqiqətən ciddi simptomları görməməzlikdən gəlməkdənsə, onu təhlükəsiz oynamaq və kiçik bir problemi müalicə etmək daha yaxşı olar.

Bütün müasir valideynlər övladı ilə çox vaxt keçirməyə imkan vermir və bu vəziyyəti dəyişdirmək həmişə mümkün deyil. Ancaq tamamilə

dəyişə biləcəyiniz şey ünsiyyətinizin keyfiyyəti-
dir. Bəli, bəzən çox yorğunsansa, “yatan vali-
deyn və onu qoruyan növbətçi bir gnome/əj-
daha/mühafizəçi” oynaya bilərsiniz, lakin hər gün
birgə oyunlara, ürəkdən-ürəkə vaxt ayırmağa ça-
lışmalısınız. söhbətlər və sadəcə xırda şeylər
haqqında. Əgər yaxın bir-iki saat uşağınızla oy-
nayacağınıza qərar versəniz, diqqətinizi dağıtma-
yın, bu müddət ərzində heç bir iş planlaşdırma-
yın. Uşağa diqqət yetirin: onun suallarına cavab
verin, özünüzdən soruşun və cavabları diqqətlə
dinləyin, birlikdə nağıllar qurun, gələcək
haqqında xəyal edin. Bir saat belə cəlbədicə ün-
siyyət eyni otaqda bir neçə saat birlikdə ol-
maqdan daha üstün olacaq, lakin hər kəs öz işi ilə
məşğul olduqda - ana qab yuyur, ata kompüterdə
oturur, uşaq cizgi filmlərinə baxır.

Çoxsaylı tədqiqatların nəticələri göstərir ki,
uşağın davranışı əsasən onun mühiti ilə müəyyən
edilir - və bu, təkcə valideynlər deyil, həm də
uşaqlardır - bağçada, məktəbdə, oyun meydança-
sında, tanışlarınızın və dostlarınızın uşaqları,
eləcə də tərbiyəçilər və müəllimlər. Uşağınızın
həmyaşdılarını, körpənizin dostları və yad adam-
larla necə ünsiyyət qurduğunu, oyuncaqları necə
bölüşdüyünü, birgə oyunları seçdiyini və s. Bir
daha təkrar edək, siz öz övladınızı heç kimlə
müqayisə edə bilməzsiniz, onun qabiliyyətlərini
ətrafdakı digər uşaqlara görə qiymətləndirə
bilməzsiniz.

Uşağın beyni böyüklərindən bir qədər
fərqli fəaliyyət göstərir - uşağın beyni təcrübə
qazandıqca tədricən inkişaf edir. Təcrübə mənfi
olarsa, uşaq təbii olaraq mənfi emosional reaksi-
yalara sahib olacaq - əgər onlar vaxtında
izlənməsə və işlənməsə, bu, uşağın inkişafına
müsbət təsir göstərməyə bilər. Bir valideyn ola-
raq, mənfi təcrübələri inkişaf fürsətinə çevirə və
uşağınıza stresli, çətin vəziyyətlərin öhdəsindən
gəlməyi öyrədə bilərsiniz. [2].

İstədiyinizi sözlərlə demək həmişə mümkün
deyil - sadəcə olaraq, bəzən bir uşaqda oturan
hisslər, qorxular, gərginlik sadəcə olaraq onun
tərəfindən tanınmadığı üçün. Ancaq körpənizin
duyğularını öyrənməyin bir çox başqa yolu var.
Məsələn, yaradıcılıq vasitəsilə - rəsm çəkmək,
modelləşdirmək, oxumaq, rəqs etmək, müxtəlif
oyunlar vasitəsilə. Uşağınızı şəxsi gündəlik

saxlamağa dəvət edə bilərsiniz, orada özü üçün
vacib bir şey yazacaq və ya eskiz çəkəcəkdir. Bü-
tün bunlar nəinki uşağınızı daha yaxşı tanımağa
imkan verəcək, həm də körpənin özünün nə hiss
etdiyini başa düşməsi asanlaşacaq, xüsusən də
onunla onun rəsmlərini, sənətkarlıqlarını və
oyundakı reaksiyalarını təhlil etsəniz uşağınızın
işini yoxlayarkən, uşağa təkcə yaradıcılıq üçün
deyil, həm də onun təfsiri üçün yer verməyə ça-
lışmayın.

Uşaq aşağıdakılardan əziyyət çəkirsə,
psixoloq dəstəyi aktualdır:

- Gecə qorxuları
- Zəif iştaha
- Narahat yuxu
- Əhval dəyişir
- İnkişaf gecikmələri (nitq pozğunluqları
daxil olmaqla)
- Ünsiyyət qorxusu
- Pis vərdişlər (dırnaq dişləmək, barmaq
əmmək və s.)
- Qaranlıq qorxusu və s.

Psixoloqlar bir sıra digər problemlərin aradan
qaldırılması ilə məşğul olurlar.

Uşağın emosional vəziyyətində və ya davranı-
şında hər hansı bir dəyişiklik görünə kimi mümkün
qədər tez bir uşaq psixoloqu ilə əlaqə saxlamalı-
sınız. Başa düşmək lazımdır ki, hətta səbəbsiz göz
yaşları və kiçik şıltaqlıqlar da uşaqların bir növ
kömək istəyidir. Uşağın vəziyyətindəki dəyişik-
likləri adi korlanma və ya çətin xarakter, bəzi yaş
faktorları və ya digər səbəblərlə
əlaqələndirməməlisiniz. Beləliklə, psixo-emosio-
nal münasibəti aradan qaldırmağın olduqca asan
olduğu anı əldən vermə bilərsiniz. [3].

Uşaq psixoloqu ilə əlaqə saxlamalısınız, əgər:

- Uşağın təcrid olunması və utancaqlığı.
- Bu cür problemlər çox vaxt uşağın öz şəxsiyyəti
və xarici görünüşü ilə bağlı mənfi təsəvvürü ilə
birbaşa bağlıdır. Onlara mümkün qədər tez qalib
gəlmək lazımdır. Əks halda, utancaqlıq və təcrid
uşağın daim stress keçirməsinə və yeni mühitə
uyğunlaşa bilməməsinə səbəb ola bilər. Zamanla
problemlər daha da pisləşəcək

- Hiperaktivlik . Bu problem adətən
məktəbəqədər və ibtidai məktəb yaşlı uşaqlarda
baş verir. Həddindən artıq fəaliyyət, uşağın çox
vaxt sadəcə idarəolunmaz hala gəlməsi ilə özünü

göstərir. Onu sakitləşdirmək, hansısa fəaliyyəti ilə ovsunlamaq çətindir. Uşaq getdikcə narahat olur, diqqətini cəmləyə və detallara diqqət yetirə bilmir. Bu, onun akademik fəaliyyətinə, yaradıcı inkişafına və xarakter formalaşmasına təsir göstərir. Çox vaxt həddindən artıq fəaliyyət valideynlərlə anlaşılmaqlara səbəb olur. Hiperaktiv uşaqla işləyərkən uşaq psixoloqunun vəzifəsi hərtərəfli dəstək göstərməkdir. Mütəxəssis uşağa enerjini düzgün idarə etməyi, əhval-ruhiyyəni idarə etməyi, asudə vaxtını maraqlı və faydalı keçirməyi öyrətməlidir.

- Narahatlıq və qorxu . Uşaqlarda tənhalıqdan, qaranlıqdan, müxtəlif canavarlardan və digər uydurma personajlardan qorxmaq normal hesab olunur. Əslində, fantaziyalar və qorxular eyni şey deyil. Uşaq sadəcə fantaziya edirsə, amma qorxmursa, narahat olmaq üçün heç bir səbəb yoxdur. Ancaq körpə həqiqətən qorxursa, bir mütəxəssislə məsləhətləşməlisiniz, çünki qorxular erkən yaşda qeyri-sabit psixikaya zərər verə bilər. Çox vaxt zərərsiz görünən qorxular ciddi fobiyalara çevrilir. Bir mütəxəssisə vaxtında baş çəkmək yalnız qorxuları aradan qaldırmağa deyil, həm də gələcəkdə onların baş verməsinin qarşısını almağa imkan verir.

- Aqressivlik. Uşaqda aqressiyaya müxtəlif problemlər səbəb ola bilər. Yalnız bir mütəxəssis səbəbsiz təcavüzün səbəblərini müəyyən edə və aradan qaldıra bilər. Bir mütəxəssislə əlaqə saxlamasanız, uşağınız özünə və başqalarına zərər verə bilər. Məsələn, yaxınlıqda dişləyən və döyüşən bir körpənin olması heç kimin xoşuna gəlməyəcək. Onlar sadəcə uşaqla ünsiyyətdən imtina edəcəklər. Özü də bunun niyə baş verdiyini başa düşməyəcək və bu, daha da açıq aqressiyaya səbəb olacaq. Nəticədə uşaq qəddar və qızgın böyüyəcək. Təcavüzkar gənc xəstələrlə işləyərkən psixoloqun vəzifəsi psixoloji maneələri aradan qaldırmaq, narahatlığı və təcavüzün digər səbəblərini aradan qaldırmaqdır. [4].

- Zəif akademik performans . Bütün uşaqlar parlaq şəxsiyyətlərdir. Amma psixoloji və ya digər problemləri olmayan bütün fənlər üzrə ümumiyyətlə zəif nəticə göstərən uşaq yoxdur. Əgər uşaqlarda əqli gerilik diaqnozu yoxdursa, psixoloqa müraciət etməlisiniz. Çox güman ki, zəif performansın səbəbləri danışmaq qorxusu, müəllimlər və ya sinif yoldaşları ilə münaqişələr, konsentrasiyanın olmaması və s.

Nəticə

İndi ictimai sahədə çoxlu faydalı və aktual məlumatlar var - uşağınızın necə inkişaf etdiyini başa düşmək istəyirsinizsə, bu inkişafın normal diapazonda olduğunu bilmək istəyirsinizsə, xüsusi ədəbiyyat oxuyun, mütəxəssislərlə danışın. Bu, bir şeyin səhv getdiyini tez bir zamanda görməyə imkan verəcəkdir. Uşaqlarda psixi pozğunluqlar müxtəlif formalarda ola bilər. Ən kiçik şeylərdən belə çox narahat olan uşaqlarda narahatlıq pozuqluğu diaqnozu qoyula bilər. Depressiya və bipolyar pozğunluq əhval dəyişikliyi ilə xarakterizə olunur: hiperaktivlik yerini depressiyaya verir və yenidən bir dairədə geriyə dönər.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Выготский, Лев Семенович. "Вопросы детской психологии." (2020): 160-160.
2. Смирнова, Елена Олеговна. "Детская психология." СПб.: Питер (2009): 304-312.
3. Эльконин, Даниил Борисович. "Детская психология." (2004).
4. Урунтаева, Галина Анатольевна. "Детская психология." М.: Академия 367 (2013).
5. Мухина, Валерия Сергеевна. *Детская психология*. Рипол Классик, 1985.

Azer Agil oglu SAMADOV

Western Caspian University, Department of Psychology and Social Work, Master's Student

E-mail: asamadov@pashadevelopment.az

Scientific supervisor: Ahmedova Elnara Ahmed

CHILD PSYCHOLOGY

Abstract

Each child's psyche is unique. Accordingly, there is no one-size-fits-all parenting style. Learn the psychology of your child, identify and correct his fears, complexes, disorders, develop his strengths, be his support and support in everything. The reward for your efforts will be an adult, free, happy person - your child.

Keywords: child, development, parent, psychologist, fear.

Азер Агиль оглы САМЕДОВ

Университет Западного Каспия, Кафедра психологии и социальной работы, магистрант

E-mail asamadov@pashadevelopment.az

Научный руководитель: Ахмедова Эльнара Ахмед кызы

ДЕТСКАЯ ПСИХОЛОГИЯ

Резюме

Психика каждого ребенка уникальна. Соответственно, не существует единого стиля воспитания, подходящего всем. Изучите психологию своего ребенка, выявите и исправьте его страхи, комплексы, расстройства, развивайте его сильные стороны, будьте ему опорой и опорой во всем. Наградой за ваши усилия станет взрослый, свободный, счастливый человек – ваш ребенок.

Ключевые слова: ребенок, развитие, родитель, психолог, страх.

Daxil olub: 19.04.2024